مجـــله علـــمـی پـــوهنتون ســـــلام
https://salam.edu.af/magazine/14

د پیسو په ارزښت کې بدلون اود پورونو په ادا کولوکې یې اغیزې

محمد آصف کوچی[1]، سربلند حلیمی[2]

لنډيز

څرنګه چې په حاضر وخت کې په پیسوکې د ارزښت له پلوه بدلون زیات پیښیږي او اغیزې یې په افرادو او ټولنو نیغ په نیغه شته دی؛ لدې امله د اسلامي شریعت معاصرو علماوو ورته د یوې نازله په حیث، زیات اهتمام کړی دی، پدې هکله یې زیاتې لیکنې کړي اود پیسو نوعیت، ځانګړنې، چاپ او د چاپ کمیت یې، ټولې هغه مهمې چارې بللې دي، چې د حکومت صلاحیت او مسؤولیت دی اوحکومت باید د پیسو د ساتنې لپاره هر اړخیز تدابیر ولري.

له دې لیکنې څخه عمده هدف، په پیسوکې د ارزښت له اړخه د بدلون په صورت کې، د پور د ورکړې شرعي حکم بیانول دي، نوکه چیرې دین د سرو زرو دینارو یا د سپینو زرو درهمو وي، په اتفاق د علماوو، په هغوکې د ارزښت بدلون څه اعتبار نلري، بلکې پوروړی به هماغه کچه دین ورکوي چې مخکې یې په ذمه کې ؤ، اوکه چیرې دین د معدنې سکو وي، د جمهورو فقهاوو په وړاندې حکم یې د دینارو اودراهمو په څیر په ارزښت کې بدلون اعتبار نلري، خود امام ابویوسف رحمه الله په وړاندې د معدنې سکود ارزښت بدلون د دین په ورکړې کې معتبر دی، پدې معناچې د دین ثبتتن ته به پورد پیسو په ارزښت کې پیښ تفاوت محاسبې سره مل، ورکول کیږي، چې په حنفي مذهب کې د امام ابویوسف په قول فتوا ده.

اما د اوسنیوکاغذي پیسود دین د ورکړې د څرنګوالي په اړکې د معاصرو علماوو دوه عمده نظرونه دي، چې د لاندې محملونو په ټاکلو سره ورته اعتبار ورکړل شوی دی:

لومړی محمل عادی اوعام حالت:که دیوه هیواد پیسې له تورم څخه په امن وي اوپه ارزښت کې یې فاحش تفاوت نه وي راغلی، لړ تفاوت د دین په ادا کې اعتبار نه نلري؛ ځکه د نورو اجناسو قیمتونه هم دکال په اوږدوکې کښته او پورته کیږي، خو د دین په ادا کې یې دغه تفاوت ته اعتبار نه ورکول کیږي.

دویم محمل: استثنایي اوخاص حالت:که د یوه هیواد پیسې په لویه کچه د غیرعادي عواملو په وجه خپل ارزښت له لاسه ورکړي، په دې حالت کې فاحش غبن رامنځ ته کیږي، که چیرې داین ته دین دکمیت له مخې هماغه ټاکلی دین ورکړل شي، پدې صورت کې هغه خپل حق په بشپړه توګه نه ترلاسه کوي؛ نودلته باید د اهل خبرو او مسلکي خلکوله خوا تفاوت د محاسبې له لارې، د داین ضرر جبران شي.

1- دسلام پوهنتون د شرعیاتو د پوهنځي د علمي کدر غړی.
2- دسلام پوهنتون د شرعیاتو د پوهنځي د علمي کدر غړی.
+93764676246 :
+93779438330 :
asifkochai@gmail.com :
Sarbelan2@gmail.com :

معلومات مقاله

تاریخ نشر: 1402/05/26

شماره مقاله در ژورنال: 09

تعداد صفحات: 09

شماره نوبتی مجله: 13

کلید واژه ها

پیسو، تبادلات، نسیه، بانکنوټ، کساد او انقطاع، تغیر النقود

معلومات مجله:

مجله علمی پوهنتون سلام، نشرات خویش را از سال 1390 هـ.ش آغاز نموده و دست آورد های زیادی در این زمینه دارد، در ادامه سلسله فعالیت های خویش به تاریخ 1401/03/22 اعتبار نامه خویش را به عنوان یکی از معتبرترین مجله از وزارت محترم تحصیلات عالی کشور به دست آورد.

آدرس: افغانستان، کابل، ناحیه چهارم، کلوله پشته، چهار راهی قلعه بست (گل سرخ)، پوهنتون سلام.

آدرس ارتباطی؛ ویب‌سایت: https://salam.edu.af/magazine ، https://research.salam.edu.af **ایمیل:** https://salamjournal@salam.edu.af ، salamuk@salam.edu.af

شماره های تماس: +93703649505 و +93785351450

دپیل خبره:

الحمدلله وحده والصلاة والسلام علی من لا نبي بعده أما بعد:

د خلکو ترمنځ راکړه ورکړه د متبادلو اړتیاوو د پوره کولو مهمه او اغیزناکه وسیله ده، چې په اوسنۍ زمانه کې دغه تبادلات تر ډیره بریده د پیسو په ذریعه ترسره کیږي، د دې لپاره چې پیسې د تبادلاتو وسیط او د اشیاوو د ارزښت معلومولو مقیاس ګڼل کیږي، نو غوښتنه دا وه چې

پیسې باید له ارزښت له اړخه ثبات څخه برخمنې وي، خو د اقتصاد په ډګرکې د اوسنۍ نړۍ لویه ستونزه د اسعارو په ارزښت کې بدلون او عدم ثبات ګڼل کیږي، چې د اقتصاد پوهانو په نظر ترشا یې مختلف عوامل شتون لري.

د پیسو بې ثباتي، نیغ په نیغه د خلکو په اقتصادي وضعیت ناوړه اغیزې لري، په ځانګړي ډول کله چې د یوه هیواد د پیسو په ارزښت کې منفي بدلون چټک وي او ورځ تربله یې پیسې ارزښت له لاسه ورکوي، په داسې حالت کې ډیرې اقتصادي او اجتماعي ستونزې را ولاړیږي، چې په پای کې یو ناوړه حالت او اقتصادي ناورین رامنځ ته کیږي.

په ځانګړي ډول په داسې وضعیت کې د راکړې ورکړې مسایل ډیرستونزمن شي، په دې حالت کې مقرض (قرض ورکونکی)او داین (پور ورکونکی) زیات زیان مومي، پرته لدې چې مدیون(پوروړی) له خوا کوم تقصیر رامنځ ته شوی وي؛ ځکه مدیون خو د تړون مطابق په ټاکلې موده کې د کمیت له اړخه دین پوره ادا کوي، خو داین د اجناسو په وړاندې د پیسو د ارزښت د کموالي لامله متضرر کیږي. بلې خوا ته د یادونې وړده چې په نسیه (قرض) راکړه ورکړه چې د خلکو او په ځانګړي ډول د تجارو ترمنځ یو اړین او عام تعامل دی، نو په معاملاتو کې په تاخیر سره دحقوقو د ادا کولو قضیې زیاتې پیښیږي. د دې ستونزې جدیت اومنفي اغیزې په هغو هیوادونوکې زیاتې محسوسیږي، چې د پیسو ارزښت یې د اجناسو پر وړاندې ضعیف شي اوبالخصوص هغه هیوادونه چې د پولي واحد اعتماد یې تر ډیره بریده په ډالرو پورې تړلی وي، چې په تاسف سره په معاملاتو او تجارت کې زموږ د هیواد د کرنسۍ (افغانیو) هم، زیاته اتکاء یې په ډالرو ده؛ نوځکه له بې ثباتې سره مخ ده اوله زیات نړیوال اعتبار څخه هم برخمنه نه ده. یادې مقدمې پر بنسټ ویلو چې د اقتصاد په ډګرکې نړۍ په عامه توګه او زموږ هیوادوال په خاص ډول له څو لاندې واقیعتونو سره مخ دي:

۱. د خلکو د ژوند ډیرې اړتیاوې د تبادلاتو له لارې ترسره کیږي،

۲. اوسنۍ پیسې د تبادلاتو مهمه ذریعه ده،

۳. زیاته راکړه ورکړه په نسیه ترسره کیږي،

۴. پیسې ثبات نلري او د وخت په تیریدو سره د اجناسو پر وړاندې خپل ارزښت له لاسه ورکوي.

دپورته واقیعتونو ترڅنګ د اسلامي شریعت تاکید دا دی، چې معاملات باید په داسې ډاډمنه بڼه ترسره شي، څوعاقدان له ضرر څخه خوندي وي؛ پردې اساس د اسلامي فقهې لاربنوونه ده، چې عقد باید په ټوله معنا مشخص اوټول جوانب یې معلوم وي، څو یو اړخ د جهالت له کبله زیان سره مخ نشي.

د نقودو(پیسو) اهمیت:

د نقودو(پیسو) موضوع د اسلامي شریعت له نظره ډیره حساسه او مهمه قضیه ده، لدې کبله د پیسو په هکله ټول صلاحیتونه او مسؤلیتونه د وخت حکومت په غاړه اچولي شوي دي، حکومت باید د پیسو په وړاندې د هر ډول منفي احتمال د مخنیوي تدابیر ولري، له تورم، جعل او کساد څخه یې ساتنه وکړي.[1]

د پیسو موضوع اهمیت ته په پام، په هکله یې په پخوانیو اواوسینو متونو کې بحث شوی دی، خوځرنګه چې په حاضر وخت کې په پیسو کې د ارزښت له پلوه بدلون زیات پیښیږي او اغیزې یې په افرادو او ټولنو نیغ په نیغه شته دي؛ لدې امله د اسلامي شریعت معاصرو علماوو ورته زیات اهتمام کړی دی، پدې هکله یې زیاتې لیکنې کړي او ویلي دي چې: د پیسو نوعیت، ځانګړنې، چاپ او د چاپ کمیت یې، ټولې هغه مهمې چارې دي، چې د حکومت صلاحیت او مسؤولیت دی چې باید د پیسو د ساتنې لپاره هر اړخیز تدابیر ولري.[2]

فرضیه: د موضوع د ښه وضاحت لپاره لاندې فرضیه مطرح کیږي:

احمد خیل کور په محمود، د یوه میلون افغانیو په بدل کې وپلوره او د دواړو توافق داسې وشو، چې یاد ثمن به محمود احمد ته دوه کاله وروسته تسلیموي، دوه کاله وروسته په داسې حال کې د ثمن د تسلیمولو نیټه پوره شوه، چې د افغانیو ارزښت د عقد زمانې سره په پرتله ډیره ټیټ شوی دی، یعنی دوه کاله مخکې یې ارزښت د نور اسعارو او اجناسو په وړاندې لوړ ؤ او اوس هغه ارزښت نلري.

پوښتنې: په یاد صورت کې پوښتنې مطرح کیږی چې:

- څنګه کیدای شي داین (احمد) خپل حق پرته له ضرره ترلاسه کړي؟
- مدیون (محمود) څه څنګه کولی شی چې دین، داین ته په بشپړه توګه وسپاري او متضرر هم نشي؟

---

[1]. النبراوي، تحريم الربا ومواجهة تحديات العصر، النهار للطباعة والنشر والتوزيع، ج، 2ص.

[2]. مجلة مجمع الفقه الإسلامي بجدة، الدورة الخامسة، العدد الخامس، الجزء الثالث، لسنة 1988م بحث الدكتور عجيـل بن جاسم النشمي، ص162.

- څنګه کیدای شي چې دواړه اړخه د سود ورکولو او اخیستلو څخه هم وژرغول شي؟
- څه کول په کار دي تر څو معاملات په عادي ډول پرته له کوم مادي یا معنوي ضرره پرمخ لاړ شي؟

د تحقیق موخه:

پدې لنډه څیړنه کې هڅه کووځو له معتبرو پخوانیو او اوسنیومنابعو څخه په استفادې، د پیسو ارزښت د بدلون په صورت کې د قرضونو د ورکړې شرعي حکم څرنګوالی بیان کړو، خو څرنګه چې یاده موضوع پراخه، حساسه او مغلقه ده؛ اړتیا ده چې ځینې جانبي عناوین او ضمني پوښتنې مطرح کړای شي، لکه د پیسو رامنځ ته کیدو تاریخ بیانول، د هغو بیلابیلو ادوار طی کولوپه هکله مختصر معلومات وړاندې کول او د پیسو د ارزښت د تغییر عوامل، دا ټول هغه جانبي عناوین دي چې د بحث په وضاحت کې مهم رول لري .

پورتنیو پوښتنو ته بشپړ او دقیق ځواب پیدا کول، تفصیل او تقسیم ته اړتیا لري؛ ځکه نقود په مختلفو زمانو کې لـه زیـاتو بـدلونونو سره مخ شوي دي، د دې پاره چې د پیسوحکم په وضاحت سره بیان شي، د هرې زمانې د پیسوحکم جلا او په منظم شکل وړاندې کوو:

لومړی- د دینارو او درهمو زمانه:

دینار اودرهم له اسلام څخه مخکې شتون درلود، چې د روم اوفارس له خوا له سرو او سپینو زروجوړې شوې پیسې، د هغه وخت معتـبرې او عامې مروجې سکې بلل کیدې، او دجاهلیت په دورکې په عربوکې هم په راکړه ورکړه کې له اعتبار څخه برخمنې وې، د اسلام مقـدس دیـن په راتګ سره هم، د تسامح له مخې ورته اعتبار ورکړل شو، دغه دینار او درهم د رسول الله صلی الله علیه وسلم او صحابه وو د ژوند په مختلفـو چاروکې کارول کیدې، البته ارزښت یې له وزن سره ارتباط درلود، پدې معنا چې متفاوت وزن لرونکې درهم اودینار متفاوت قیمتونه لرل [1].

اسلام اسلام په لومړیو کې مالي حقوق او مکلفیتونه د ژوند په مختلفو چـاروکې پـه دینـارو اودرهمـو سره تقیـیم او ادا کیـدل، لکـه د زکـات نصاب معلومول او ورکړه یې، د جزیې مقدار، په شخصي احوالو کې د مهر اندازه او ادا یې، د عقوباتو په بحث کې د دیاتو او د هغه سارق چې غلا یې نصاب ته رسیدلی وي، د لاس قطعه کول یې او داسې نور[2].

د دینارو اودرهمو د پور ادا کولو څرنګوالی:

ټول فقهاء په یوه نظر دي، چې که د چا په ذمه د سرو او سپینو زرو دینارو او یا درهمو دین وي، د وخت په تیریـدو سره کـه پـه ارزښـت کې یې تغییر هم راشي، مدیون به هماغه اندازه دینار یا درهم ورکوي چې په ذمه یې ؤ، په دې معنا چې د سرو زرو اویا د سپینو زرو په قیمت کې د تفاوت موضوع ته نه کتل کیږي؛ ځکه طلا اونقره په خپل ذات کې ارزښت لري او د اشیاوو د تبادلې ذریعـه ده، نـو پـه قیمـت کـې یـې تفاوت د دین په ورکړه کې کوم اثر او ارتباط نلري.

د دینارو او درهمو پرته د نورو پیسو شرعي حیثیت:

دینار او درهم چې له سرو زرو او سپینو جوړې شوې سکې دي او فقهاء ورته د نقدینو اصطلاح کاروي، چې اتفاقي شرعي (نقدین) پیسـې ګڼل کیږي، خو داچې د دواړو نقدینو پرته نور څه کیدای شي د پیسو حیثیت خپل کړي ؟ پـدې هکلـه علمـاء پـه دوو متفـاوتو نظرونـو ویشـل شوي دي:

لومړی نظر:

دینار او درهم دوه هغه یوازینې شرعي پیسې دي، چې له هغو پرته نور څه دغه شرعي صفت نشي ترلاسه کولی اوکه څـه نـوي د تبـادلاتو د ذریعې په حیث رامنځ کیږي، هغه به په بشپړ ډول په درهمو او دینارو پورې تړلې او تابع وي[3]. د دې نظر پر اساس اوسـنۍ کرنسـۍ، پـه ټولـه معنا نقود نه، بلکې له طلاوو او نقرې جوړو شویو دینارو او درهمو تابع پیسې ګڼـل کیـږي، چـې لـه واقعیـت څخـه لـرې نظـر دی. د دې نظر لرونکو، شرعي نقود په سرو او سپینو زروکې منحصرې بللې دي؛ په دې دلیل چې په قرآن کریم او په نبوي احادیثو کـې یـوازې سرو او سـپینو زرو ته اعتبار ورکړل شوی دی، نو سپین اوسره زر خلقتا نقود دي، له هغو عدول جواز نلري[4].

---

[1]. ابن خلدون :المقدمة، ص261 السرطاوي، د.فؤاد :التمويل الإسلامي ودور القطاع الخاص، دار المسيرة، عمان، ط(1420، 1هـ1999-م(، ص17.

[2]- القرضاوي، د.يوسف :فقه الزكاة، مؤسسة الرسالة– بيروت، ط، 4سنة1400هـ1980 -م ج، 1ص240.

[3]. زعتري: النقود وظائفها الأساسية وأحكامها الشرعية، ص361-373 بتصرف.

[4]. مخکینې مرجع

دویم نظر:

شرعي نقود په سرو او سپينو زروکې منحصر او محدود نه دي، بلکې د خلکو له خوا د يو څه اتفاق او تعامل په نتيجه کيداى شي د شرعي نقودو حيثيت پيدا کړي، لکه پخوانې فلزي پيسې او اوس مهال کاغذي پيسې چې د تبادلاتو ذريعه ګڼل کيږي او مروجې پيسې بللې کيږي؛ په دې دليل چې د دينار او درهم اعتبار د نقودو په حيث، په اسلامي شريعت کې د اسانتيا له مخې رامنځ ته شوى ؤ؛ ځکه چې دينار او درهم د وحې د نزول پر مهال په خلکو کې رواج وو؛ بناء د پيسو د اعتبار مساله عرف پورې تړلې ده، د وخت په تيريدو که خلک د سرو اوسپينو زرو څخه علاوه، په بل کوم شي اتفاق وکړي، د اسلامي شريعت له اړخه کومه ستونزه نلري، بلکې شرايطو ته په پام، مصلحت په دې کې دى چې اوسنى کاغذي پيسې شرعي نقود او د دينارو او درهمو بديل وبلل شي؛ لدې وجهې د علماوو په وړاندې شرعي احکام، لکه د زکات وجوب او ادا يې، د سود حرمت او داسې نور مسايل په اوسنيو مروجو پيسو کې تصور کيږي. امام مالک رحمه الله په دې هکله داسې ويلي دي: که چيرې خلک په راکړه ورکړه کې د دينارو او درهمو پرځاى نورڅه، لکه څرمن د پيسو په حيث غوره کړي، بيا ماته په دينارو او درهمو تعامل ښه نه ښکاري. [1]

اوسنى مروجې پيسې په خلکوکې پوره اعتبار لري، او خلک يې پانګه او د تبادلو يوازينې وسيله ګڼي. دويم نظر د معاصرو مشهورو علماوو نظر هم دى، لکه ډاکټر يوسف القرضاوي، ډاکټر وهبه الزحيلي، مفتي تقي عثماني.[2]

دویم: د فلوسو(معدني سکو) زمانه:

د حضرت عمر رضى الله عنه د خلافت په زمانه کې متفاوتې وزن لرونکې دراهم خپاره شول، چې په ارزښت يې کې په طبيعې شکل تفاوت را منځ ته شو، خو د دې ترڅنګ يې يو ډول بې نظمي هم را منځ ته کړه، د دې بې نظمې له منځه وړو په موخه عمر رضى الله عنه د ميسي- سکو د ترويج امر وکړ؛ څوخلک فلزي پيسو ته اعتبار او پرې تعامل وکړي، چې دا د معدني پيسو د رامنځ ته کيدو لومړى پړاو ؤ او وروسته بيا په مختلفو دورو کې مختلف النوع سکې رامنځ ته شوې دي. [3]

د فلوسو(معدني سکو) د پور ادا کولو څرنګوالى:

د فلوسو يا معدني سکو د ارزښت د بدلون په صورت کې، د قرض ادا کولو د څرنګوالى په هکله فقهاء په دوو برخو ويشل شوي دي.

لومړى نظر: جمهور فقهاوو(مالکيه، شوافع، حنابله اوامام ابوحنيفه رحمهم الله) نظر دى، چې وايي:

د معدني سکو(پيسو) د ارزښت لوړوالى او ټيټوالى د ديونو او قرضونو په ادا باندې کوم اغيز نلري، په دې معنا، که د پيسو ارزښت لوړيږي يا ټيټيږي، په دواړو حالتونو کې، مديون د دين په هماغه اندازه پيسو اداکولو باندې مکلف دى چې وړاندې د ده په ذمه کې دي. د بحث د اعتبار او وضاحت لپاره د پورته نظر د فقهاوو له منابعو څخه څو مثالونه راوړو:

١. وفي منح الجليل عن المدونة:«إن أقرضته دراهم فلوساً، وهو يومئذ مائة فلس بدرهم، ثم صارت مائتي فلس بدرهم، فإنما يرد إليكم مثل ما أخذ لا غير ذلك».

معنى: که چا ته دې فلس (د وخت د سکې پيسې) قرض ورکړې، چې د قرض ورکړې په وخت ١٠٠ فلس د يوه درهم معادل ؤ، خو وروسته د فلوسو ارزښت ټيټ شو او د ٢٠٠ فلسه د يوه درهم معادل وګرځيدل، نو پوروړى به تاسو ته هماغه اندازه پيسې چې اخيستې وې(١٠٠) فلس درکوي .

٢. و في المغني: «وأما رخص السعر فلا يمنع سواء كان قليلًا أو كثيرًا؛ لأنه لم يحدث فيها شيء إنما تغير السعر. فأشبه الحنطة إذا رخصت أو غلت ... ».[4].

معنى: د پيسو د ارزښت ټيټوالى که لږ يا زيات وي، د دين په ورکړه کې مانع نشي واقع کيداى؛ ځکه په خپل ذات کې په پيسو کې بدلون نه دى راغلى، بلکې په ارزښت کې يې بدلون رامنځ ته شوى دى، نو حکم يې د قرض په ادا کې د غنمو په څير دى، که د غنمو قيمت ټيټ يا لوړ شي، هماغه اندازه غنم ورکول کيږي، چې په قرض اخيستل شوي دي.

---

[1]. الإمام مالك: المدونة، ج3، ص396

[2]. قرضاوي: فقه الزكاة، ج1، ص 273 (شبير: المعاملات المالية المعاصرة، ص 153)

[3]. الشافعي،حسن محمود :العملة وتاريخها، ص85- بتصرف

[4]. المغنى 358/4، مطالب أولي النهى 241/2.

٣. وفي مجلة الأحكام مادة 750:« وإذا كان القرض فلوسًا أو دراهم مكسرة، أو أوراقًا نقدية، فغلت أو رخصت أو كسدت، ولم تحرم المعاملة بها وجب رد مثلها»[1].

معنی: د مجله الاحکام په ۷۵۰ ماده کې داسې راغلي دي: که چیرې د قرض نقود، فلوس یا ماتې درهم او یا کاغذي پیسې وي، که د هغو پیسو ارزښت لوړ یا ټیټ او یا کوټه(ناچله) شي، خو تعامل پرې قانوني بڼه ولري، نو هماغه اندازه پیسې ورکول کیږي، چې په قرض اخیستل شوي دي.

دویم نظر: د امام ابویوسف رحمت الله علیه نظر دی، چې په حنفي مذهب کې د ده په نظر فتوی اوعمل کیږي. امام ابویوسف (رح) وایي: د پیسو د قیمت د لوړوالي اویا ټیټوالي په دواړو صورتونوکې که د چا په ذمه پور وي، د قرض اخیستلو د ورځې قیمت ته په پام، قرض ورکول کیږي او که د چا په ذمه د بیعې له کبله دین وي، نو د عقد د ورځې قیمت ته په پام کې نیولو سره، دین ادا کیږي.

- **علامه ابن عابدين د امام ابويوسف نظر داسې نقل کړی دی:**

«إذا غلت الفلوس قبل القبض، أو رخصت، قال أبو يوسف: .... عليه قيمتها من الدراهم، يوم وقع البيع أي في صورة البيع، ويوم وقع القرض، أي في صورة القبض. ثم قال ابن عابدين: ....وعليه الفتوى»[2].

معنی: که د پیسو ارزښت له قبضه مخکې لوړ اویا ټیټ شو، د امام ابویوسف په نظر : په پوروړي د پیسو ارزښت ته په کتو، له درهمو هماغه تفاوت ورکول کیږي، یعنی د بیعې په صورت کې د پیسو ارزښت د بیعې له ورځې او د قرض په صورت کې د قرض د ورځې ارزښت حسابیږي او په مذهب کې د امام ابویوسف په قول فتوا ده.

- **تمرتاشي په خپله رساله (بذل المجهود في مسألة تغير النقود) د امام ابويوسف نظر په لاندې توګه بيانوي:**

« إذا غلت قيمة الفلوس أو انتقصت، فالبيع على حاله، ولا يتخير المشتري، ويطالب بالنقد بذلك العيار الذي كان وقت البيع.. كذا في فتح القدير، وفي البزازية : عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع والقبض وعليه الفتوى، وهكذا في الذخيرة، والخلاصة عن المنتقى، ونقله في البحر وأقره. فحيث صرح بأن الفتوى عليه في كثير من المعتبرات، فيجب أن يعول عليه إفتاء، وقضاء، ولم أر من جعل الفتوى على قول الإمام، »[3].

معنی: د پیسو د قیمت لوړوالي اویا کموالي په صورتونوکې، بیعه په خپل حال صحیح ده، مشتري ته د فسخې اختیار نشته، له هغه څخه به ثمن د بیعې د ورځې د پیسو د ارزښت په تناسب او تفاوت غوښتل کیږي، په فتح القدیر او بزازیه کې دا موضوع په همدې بڼه راغلې ده: د عقد د ورځې د پیسو ارزښت ته په پام، په مدیون (قرض اخیستونکي) د هغو قیمت اوتفاوت ورکول لازم دي او په دې فتوا ده. همداراز په الذخیره او البحر کتابونو کې راغلی ده چې فتوا د امام ابو یوسف په قول ده. داسې څوک نشته چې دی په دې مسآله کې د امام ابوحنیفه رحمت الله علیه په نظر فتوا ورکړې وي.

دريم: اوسني بانكنوټونه (كاغذي پيسې)

اوسنۍ کاغذي پیسې په نړۍ کې مروجې او معتبرې پیسې دي، چې د تاریخ په اوږودو کې له مختلفو پړاونو اوبدلونونو څخه تیرې شوي دي او په پای کې یې دغه اوسنی حالت خپل کړی دی. د دې بحث اصلي مطلب همدا د اوسنیو کاغذي پیسو(کرنسۍ) شرعي څرنګوالی دی، البته د اوسنیو مروجو پیسو د ارزښت له زاویې څخه. معاصرو علماوو دې موضوع ته زیات اهتمام کړی دی، په دې دلیل چې د پیسو د ارزښت قضیه عمومیت لري، په هکله یې خلکو ترمنځ زیاتې پوښتنې مطرح دي، له عمدو پوښتنو یې یوه داده چې د وخت په تیریدو سره، د زیاتو هیوادونو پیسې د اجناسو او نورو اسعارو په وړاندې خپل ارزښت له لاسه ورکوي؛ ځکه په پیسو کې بالعموم د ارزښت له اړخه تغییر په نزولي بڼه زیات واقع کیږي، کله کله د یوه خاص سیاست له مخې د ځینو هیوادونو د پیسو ارزښت پورته کیږي، نو کله چې د یوه هیواد په پیسوکې منفي بدلون رامنځ ته شي، پدې صورت کې دحقوقو خاوندان چې د نورو په ذموکې له اوږدې مودې راهیسې یې دیون وي، دوی ته خپل دیون د نوي قیمت له مخې ادا کول، په واقعیت کې دوی له زیان سره مخامخ کوي، نوڅنګه کیدای شي چې د دوې ضرر جبران شي؟ د سم او دقیق ځواب پیدا کولو په موخه لاندې تفاصیل وړاندې کول مهم ګڼم. څرنګه چې اوسنۍ مروجې پیسې، د مبادلې ذریعه، د اجناسو د ارزښت مقیاس اود ټولو اشیاوود مالکیت ښکارندوی ده، پدې معنا چې که څوک نغدي پیسې ولري، هغه د داسې پانګې څښتن دی، چې هر نوعه مال پرې اخیستلی شي، آن تردې چې په مبادله کې د اوسنیوپیسو نقش، نسبت له سرو او سپینو زرو څخه زیات دی.

---

[1]. مجلة الأحكام الشرعية مادة 750.

[2]. تنبيه الرقود، ص58، وحاشية ابن عابدين 24/4.

[3]. لعقود الدرية، ص281، وتنبيه الرقود ص58.[

پورته ځانګړنو ته په کتو، اوسنی پیسې باید له بشپړ ثبات څخه برخمنې وای؛ ځکه پیسې د نورو اجناسو د قیمتونو د معلوملو ذریعه ده، خو د دې اصل په خلاف اوسنی مروجې پیسې د بیلابیلو عواملو له کبله بې ثباتې سره مخ دي، چې دلته یې په لنډه توګه یادونه کیږي:

داکثره هیوادنو په پیسوکې د ارزښت له اړخه بدلون نزولي وي، په ځانګړې توګه د پرمخ ودې هیوادنو کرنسې یاد مشکل سره زیات مخ کیږي، چې زیاتې اقتصادي او اجتماعي ستونزې زیږوي.

د اوسنیو پیسو په ارزښت کې د کمښت عمده اسباب:

څرنګه چې د مروجو پیسو ارزښت له اعتبار پورې تړلی دی، هر هیواد د خپلو پیسو د اعتبار ساتلو لپاره، ځانګړې پالیسي- اوپولي سیاست غوره کوي، خو په ځینو وختونوکې حکومتونه د پیسو د ارزښت په ساتلوکې پاتې راځي، چې په اقتصادي وضعیت ډیرې بدې اغیزې لري.

په عامه توګه د پیسو د ارزښت کموالی، هغه مهال رامنځ ته کیږي، چې د عرضې او تقاضا ترمنځ تعادل مختل شي، په دې حالت کې د پیسو ارزښت د اجناسو په وړاندې کمزوری او اعتبار یې صدمه ویني، چې دې حالت ته د اقتصاد په اصطلاح کې تورم وایي او د تورم مختلف عوامل دي، چې لاندې ورته اشاره کیږي:

۱. د تورم یو عمده سبب سودي تعامل دی، په ځانګړې ډول د اسلامي هیوادونو د پیسو د بې ثباتی اود اقتصاد د ضعف لوی لامل په سود راکړه ورکړه ده، چې حکومتونه له مختلفوهیوادونو اوبنسټونو څخه په سود پورونه ترلاسه کوي اوله هغو پورونو څخه په پانګونې اود کار موندنې په برخوکې ګټه نه اخیستل کیږي، چې د وخت په تیریدو سره د سود ثقیل چارج له لامله، په ټاکلې موده کې یې بیرته د ادا توان نلري، په پایله کې مدیون هیواد له اقتصادي رکود سره مخ کیږي؛ ځکه سود یوازې د پیسو د ازدیاد باعث کیږي، نه د تولید یا د پانګونې، چې په نتیجه کې دپیسو ارزښت کم او قیمتې رامنځ شي.[1]

۲. جنګ او سیاسي بې ثباتي، هم یوله هغو عمده عواملو څخه ګڼل کیږي، چې د یوه هیواد په اقتصاد اوپه ځانګړې ډول په کرنسی باندې یې منفي اغیزې لري، د مثال په توګه د سوریا، عراق، صومالیه هغه جنګ ځپلي هیوادونه دي، چې کرنسې یې ډیرې بې ارزښته شوي دي، همداراز اوس مهال د پاکستان روپۍ چې د سیاسي بې ثباتی ښکار شوی ده، چې قیمت یې د ډالر په وړاندې په بې ساری ډول کم شوی.[2]

۳. د یوه هیواد د فوځ له حده زیات لګښتونه هم د پیسو د ارزښت د کمښت لامل کیږي، دا چې د یوه هیواد فوځ جنګ ته د تیاریځ په موخه او یا په جنګ کې ښکیل کیدو له امله، د هیواد د بودیجې لویه برخه مصرفه وي، پرته لدې چې هیواد یې په هماغه کچه مالي توان ولري، بلکې فوځ له سیالی لپاره د هیواد په اوږو دروند بار اچوي او د یاد هیواد پیسې له تورم سره مخ کوي.

۴. د یوه هیواد د وارداتو زیاتوالی اود صادراتو کموالی هم د یوه هیواد د کرنسی په ارزښت باندې منفي اغیز لري؛ ځکه د یاد هیواد په پیسو راکړه ورکړه کمیږي، په بازار کې یې ډالر له کمښت سره مخ کیږي، چې دا په خپله نیغ په نیغه د هیواد کرنسی ته لوی ګوزار دی.[3]

پورته شیان د پیسو د ارزښت د کمیدو عمده سببونه دي، چې متعدد نورعوامل زیږوي او په یوه هیواد کې اقتصادي ناورین رامنځ ته کوي

- **د اوسنیو پیسو د ارزښت بدلون او د دین ورکړې څرنګوالی:**

د اوسنی پیسو د نزولي بدلون په صورت کې د دین د ادا کولوکیفیت په هکله، د معاصرو علماوو نظرونه.

پدې هکله د معاصرو علماوو له اقوالو څخه درې مشهور نظرونه له دلایلو سره یو ځای راوړو:

لومړی نظر: د پیسو دارزښت تغییر معتبر دی اود دین په ورکړې کې د محاسبې وړ دی.

د پیسو د ارزښت د تغییر په صورت کې، د عقد د ورځې قیمت اعتبار لري، پدې معنا که د دین د ورکړې پرمهال د پیسو ارزښت د دین د لزوم وخت سره تفاوت ولري، یعنی اوس مهال یې قیمت ټیټ شوی وي، دحق دلازمیدو وخت ته په کتو، داین ته تفاوت محاسبه او ورکول کیږي. د دې نظر لرونکو له جملې څخه، دکتور محمد سلیمان الاشقر او دکتور علی محی الدین القره داغی دي، د دوی نظرد امام ابویوسف رحمت الله علیه له نظر څخه الهام اخلي، چې د فلوسو په مبحث کې تیر شو.4

د دې نظر پربنسټ که چا یوه کس ته یوکال مخکې ۱۵۰۰۰ افغانۍ پور ورکړی وي او اوس بیرته خپل پور ترلاسه کوي، د افغانیو یوکال مخکې ارزښت ته په پام باید ده ته دین له تفاوت سره مل ورکړل شي.

---

1. مجلة مجمع الفقه الإسلامي بجدة، الدورة الخامسة، العدد الخامس، الجزء الثالث لسنة 1988م بحث الأستاذ الدكتور (3)يوسف محمود قاسم، ص1707 -1708.

2. عبد المهدي: التضخم المالي والتخلف الاقتصادي، ص68

3. مخکینی مرجع.

4. المعاملات المالية المعاصرة في الفقه الإسلامي، دار النفائس، عمان- الأردن، ص١٩٦، ٢٠٠١م، ١٤٢٢هـ، ط ۴.

د دې نظر دلایل:

۱. د اوسنیو پیسو ارزښت اعتباري دی، خلکو د اتفاق په نتیجه کې ورته یې اعتبار ورکړی دی؛ ځکه دغه پیسې په خپل ذات کې ارزښت نلري او د کاغذ یوه ټوټه ده.

۲. اوس مهال دغه مروجه پیسې په سرو او سپینو زرو متکي نه دي او اعتبار یې د طلاوو او سپین زرو له زیرمو سره مستقیم تړاو نلري؛ بناء د دینارو اودرهمو حکم لاندې نه راځي؛ ځکه د اوسینوپیسو اود یادو قدیمو نقودو سره یې ورته والی لږ دی، نو ورته د طلاوو یا د سپینو زرو حکم نه ورکول کیږي.[1]

۳. دا نظر د اسلامي شریعت له مهمو قواعدو سره مطابقت لري، لکه (الضرر یزال)، (الحاجة تنزل منزلة الضرورة عامة كانت أو خاصة) او(ورفع الحرج). د دې شرعي قاعدو پر اساس داین څخه باید هغه متحقق ضرر چې د دین په تړلاسه کولوکې ورسره مخ کیږي، دفعه شي، چې د پیسود قیمت د تفاوت د محاسبې له لارې شونی دی.

۴. څرنگه چې اسلام د سود قرض پدې اساس حرام گڼلې دی؛ څو قرض اخیستونکی له ضرره څخه خوندي وساتي او ظلم پرې ونشي، په دې صورت کې قرض ورکونکی متضرر کېږي، نو اسلامي شریعت د دې اجازه نه ورکوي چې قرض ورکونکی متضرر شي، خو که چیرې داین ته د پیسو د ارزښت د تفاوت په صورت کې قیمت ورنه کړل شي، پرته له شکه ضرر وینـي، بنـاء دا نظـر د دې آیت مفهوم سره مطابقت لـري (...وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لا تَظْلِمُونَ وَلا تُظْلَمُونَ).[2]

دویم نظر: د پیسو د ارزښت تغییر د دین په ورکړه کې اعتبار نلري:

د معاملاتو په پایله کې که د چا په ذمه د اوسنیو مروجو پیسو دین وي او د وخت په تیریدو سره د پیسو ارزښت لوړ او یا ټیټ شي، مدیون به هماغه اندازه دین داین ته ورکوي چې مخکې یې په ذمه کې ؤ او د پیسو د قیمت لوړوالي او ټیټوالي تـه نـه کتـل کیـږي. دغـه نظـر د دکتـور یوسف القرضاوي او علی السالوس دی.

د دې نظر پر اساس په کال ۱۹۸۸ کې مجمع اسلامي، چې د ناستې ځای یې د کویت هیواد ؤ فیصله وکړه، چې مفهوم یې داسې دی: په ذمه کې د ثابتو دیونو ورکړه په بالمثل بنه ده، نه په قیمت باندې؛ ځکه د دیونو ادا بالمثل تر سره کیـږي، د پیسـو د قیمـت بـدلون پکـې رول نلري.[3]

د دې نظر دلایل:

۱- اوسنی مروجې پیسې د طلا او سپینو زرو حکم لري؛ ځکه د طلاوو او سپینو زرو قایم دي، ټول وظـایف یـې تـرسره کـوي او ترڅنـگ یـې اوسنی پیسې له مثلي اموالو څخه گڼل کیږي، نو د دین ادا یې هم بالمثل ترسره کیږي.

۲- که چیرې د پیسو ارزښت ته اعتبار ورکړل شي، په عقودو کې جهالت را منځ ته کیـږي، دایـن او مـدیون دواړه نـه پـوهیږي چـې دیـن بـه څومره وي، مدیون په کومه کچه تفاوت سره دین داین ته ورکوي او داین په څومره تفاوت سره د دین مطالبه کولی شي، چې په نتیجـه کـې د نزاع اواختلااف باعث کرځي.[4]

۳- لومړنی نظر جامع او شامل نظر نه دی، بلکې سطحي او د افرادو په ټیټه کچه کې دی، اوس مهال خو راکړه ورکړه د هیوادونـو پـه کچـه ترسره کیږي، دا په داسې حال کې چې د نړۍ په کچه دیون د هیوادونو ترمنځ بالمثل ادا کیږي، آن تردې چې غیر اسلامي هیوادونه هـم پـه همدې بنه تعامل کوي، دپیسو د ارزښت بدلون پکې هیڅ اعتبار نلري، نوځنگه کیدای شي مسلمانان مغایر تعامل باندې مکلف کړو؟

۴- په بانکونو کې جاري حساب د قرض حکم لري، بانک د شخص د سرمایې ضامن او په خلاص لاس ترې گټه اخلي، خو د پیسو د ارزښت په صورت کې ټول معاصر علماء وایي چې بانک د حساب خاوند په هماغه اندازه پیسو بیرته ورکړه مکلف دی.

۵- که د دیونو په ادا کې د اسعارو قیمت دخیل شي، نو د پیسو ارزښت چې کله ټیټ شي، او تفاوت یـې محاسـبه اوپراسـاس یـې دایـن تـه ورکړل شي، دا پدې معنا شوه چې مدیون داین ته له دین څخه زیاتې پیسې ورکړې او دا د قرض د سود، عملي مصداق گرځي.[5]

---

[1]. القره داغي :بحوث في الاقتصاد الإسلامي، ص.

[2]. سوره البقره آیت (۲۴۹)

[3]. http://www.islampedia.com/MIE2/fatawa/zakat2.htm

[4]. مجلة مجمع الفقه الإسلامي بجدة، بحث الدكتور علي أحمد السالوس.

[5]. مجلة مجمع الفقه الإسلامي بجدة، الدورة الخامسة، العدد الخامس، الجزء الثالث، بحث الشيخ عبد الله بن سليمان بـن منيع، ص 448.

دریم نظر: په پیسو کې فاحش تغییر او تفاوت د دین په ادا کې معتبر دی:

د پیسو په ارزښت کې فاحش بدلون، د دین په ورکړه کې باید محاسبه شي، پدې معنـا کـه د دیـن د لـزوم وخـت او د ورکـړې د وخـت سره تفاوت ولري او د داوړو وختونو د پیسو قیمت په پرتله کولو سره تفاوت زیات وي، هغه تفاوت ته په پام لرلو سره، باید داین ته خپل دین ورکړل شي اوکه د پیسو په ارزښت کې تفاوت لږ رامنځ ته شوی وي، دغه تفاوت ته د دین په ادا کې نه کتل کیږي، هماغه اندازه دین ورکـول کـیږي چې د مدیون په ذمه لازم شوی ؤ. پورته نظر د ځینو معاصرو علماوو نظر دی، لکه دکتور مضر نزار العانی.[1]

د پورته آراوو دلایلو ته کتنه:

که په ټوله کې وګورو د لومړي نظر زیات تاکید پردې دی چې داین او مقرض له ضرره وژغوري، څو خلک نسیه معاملاتو ته مخه وکړي؛ ځکه په اوسنۍ زمانه کې د راکړې ورکړې لویه برخه په نسیه ترسره کیږي، نو

داخوف او اندیښنه باید نه وي، چې د دین د تاخیر په وجه داین اود حق خاوند متضرر کیږي، بلکې د احتمالي ضرر جبران د اسعارو قیمت ته په اعتبار ورکولو سره حل کیږي. نو ویلی شو چې لومړي نظر په مصلحت او د تعامل په واقعیتونو باندې بنا دی.

خو دې ته هم باید وکتل شي، چې له سودې معاملو څخه ځان ژغورل، مسلمانانو ته خورا مهمه موضوع ده اوترڅنـګ یـې پـه مطلـق ډول د اسعارو ارزښت معیار ګرځول عاقدین له نزاع او مشکلاتو سره مخ کوي، نو ویلی شو چې دویم نظر په احتیاط بنا دی؛ د دې لپاره چې د سـود مخه ونیول شي، د پیسو په ارزښت کې تفاوت ته یې هیڅ اعتبار نه ورکوي.

درییم نظر په حقیقت کې د لومړینو دوونظرونو څخه اخیستل شوی دی، چې د لږ تفاوت په صورت کې یې دویم قول سره یو ځای کیږي، او فاحش تفاوت په صورت کې لومړي نظر ته اعتبار ورکوي.

د بحث پایله:

د پورته موضوع د څیړنې عمده هدف دا دی چې د خپل فهم او استعداد په کچه له مختلفو معتبرو شرعي منابعو څخه پـه اسـتفادې، یـاده موضوع په سمه توګه وړاندې کړم، د لیکنې د لوستلو پرمهال له بحث څخه نیتجه اخیستنه د هر لوستونکی خپل حق دی، خو زه هم د بحث د لیکونکي په حیث د یادې موضوع په هکله خپل نظر په لاندې مختصرو ټکوکې وړاندې کوم، په دې هیله چې د پام وړ مو ورګرځي:

څرنګه چې اوسنۍ کرنسي (کاغذي پیسې) د ارزښت اصلي منبع یې د خلکو لخوا اعتبار دی او اعتباري پیسې ورته ویل کیږي؛ ځکـه دغـه کاغذي پیسې په خپل ذات کې پدې کچه کوم ارزښت لرونکی جنس نه دی، بلکې د هر هیواد ښه او بد حالـت یـې پـه پیسـو مسـتقیم اغیـز لري، خو ترڅنګ یې له نقدینو (طلا، نقرې) سره یې هم څه ارتباط شته دی، د دینارو او دراهمو زیات وظایف پـر مـخ وړي، شرعـي حقـوق او مسؤلیتونه د دینارو او درهمو له ادرسه پرې ادا کیږي، بناء اوسنۍ پیسې په بشپړه توګه مستقل جنس نه ګڼل کیږي؛ نـو اوسـنۍ پیسـې لـه طلاوو څخه سل په سلو جلا هم نه دي اوهمدا راز زیات پرې متکي هم نه دي؛ پر دې اساس په کلي ډول یوه نظرته اعتبار وکـول مناسـب نـه بولم، بلکې کولی شو چې د پورته دوه لومړنیو نظرونو ته په اعتبار ورکولو لاندې محملونه وټاکو:

لومړی محمل : عادی او عام حالت:

کله چې د یوه هیواد هر اړخیزه وضعیت عادي وي، په پولي سیاست کې یې کوم بیړنی تغییر نه وي رامنځ ته شـوی او پیسـې یـې لـه تـورم څخه په امن وي، که د پیسو په ارزښت کې یې فاحش تفاوت نه وي راغلی، لږ تفاوت د پیسو په ارزښت کې د دین په ادا کولو کې ورته اعتبار نه ورکول کیږي؛ ځکه د نورو اجناسو قیمتونه هم د کال په اوږدو کې کښته او پورته کیږي، خو د دین په ادا کې یې دغه تفاوت تـه اعتبـار نـه ورکول کیږي، نو بناء په دې حالت کې دویم نظر باندې عمل کول په کار دی.

دویم محمل: استثنایي او خاص حالت:

که چیرې د هیواد پیسې په غیر عادي بڼه او په لویه کچه د غیر عادي عواملو په وجه نزولي حالت غوره او خپل ارزښت له لاسه ورکړي، پرته له شکه په دې حالت کې فاحش غبن رامنځ ته کیږي، لکه د پاکستانی روپیې اوسني حالـت، کـه چیـرې دایـن تـه دیـن د کمیـت لـه مخې هماغه ټاکلی دین ورکړل شي، ضرر واضح دی؛ ځکه پدې صورت کې هغه خپل حق په بشپړه توګه نه ترلاسه کـوي؛ نوبنـاء دلتـه بایـد د اهـل خبره او مسلکي خلکو په محاسبه باید د داین ضرر جبران شي، چې په دې صورت کې لومړي قول ته اعتبار ورکول کـیږی او ور بانـدې عمـل کول مناسب بولم.

---

[1]. مخکینی مرجع.

د یادونې وړده، د افغانستان صرافانو د تعامل پر اساس، هغوی د تبادلاتو معیار امریکایي ډالر ګرځولی دي، پدې معنا چې په صرافه مارکیټ کې د نورو کرنسیو تبادله او راکړه ورکړه، په اوتوماتیک ډول په ډالرو معادله کیږي، چې د اختلاف له منځه وړو او دحقوقو د ادا لپاره ښه عرف دی؛ ځکه د ډالرو په نرخ کې زیات تغییر نه پیښیږي.

د ضرر او نزاع له منځه وړلو په هدف، د صرافانو له عرف څخه په الهام اخیستلو، که چیرې، زمونږ په معاملاتو او د حقوقو په ورکړې کې، دا معیار معروف وګرځي، نو که د پیسو ارزښت د معاملې پرمهال په سرو زرو اویا په ډالرو، معادلت شي، د ډیرو ستونزو مخه نیسي.

د پیسو د ناچله کیدو په حالت کې د دین د ورکړې څرنګوالی:

د پیسو ناچله کیدو موضوع په حقیقت کې پراخه بحث دی، په هکله یې باید مستقله لیکنه وشي، خو د ځینو مهمو پوښتنو د ځواب ورکولو په هدف، دلته یې په لنډه توګه د مهمو ټکو یادونه کوم.

د یوه هیواد د پیسوکوټه (ناچله) کیدلو له امله زیاتې سیاسي، اقتصادي او اجتماعي ستونزې را ولاړیږي، چې د حکومت د کمزوري کیدو سربیره د خلکو په ژوند باندې یې هم منفي اغیزې پریوځي، په ځانګړې توګه د حقونو خاوندان له جدي اندیښنو سره مخ کوي، چې څنګه به خپل حقوق ترلاسه کړای شي؟ د یادې اندیښنې دحل په موخه، د پیسو د ناچله کیدو په صورت کې د دین د ورکړې شرعي حکم په لنډه توګه بیانول ضروري دي.

د کساد او انقطاع مفهوم:

(ا)- کساد:کله چې د یوه هیواد پیسې په کلي ډول، له تعامله وغورځیږي او څوک پرې راکړه ورکړه ونکړي، دې حالت ته کساد (ناچله پیسې) ویل کیږي[1].

(ب)- انقطاع: انقطاع د پیسو هغه حالت ته وایې چې په عامه توګه له بازارونو ورکې او منقطع شي، ولو که له ځینو جهتونو سره شتون هم ولري [2].

له پورته تعریفونو څخه څرګندیږي، چې د کساد (نه چلښت) او انقطاع، په دواړو صورتونوکې، پیسې له تعامله غورځیږي؛ ځکه په لومړي صورت کې که پیسې شتون هم ولري، څوک پرې راکړه ورکړه نکوي او په دویم صورت کې، که خلک پرې تعامل ته تیار هم وي، خو لاس رسی ورته نلري؛ بناء انقطاع هم د پیسو د ناچله کیدو یوه حالت کیدای شي.

د پیسو د ناچله کیدو دوه مهم صورتونه:

۱. د پیسو د ناچله کیدو یو صورت دادی چې یو حکومت پخوانې پیسې لغوه او راکړه ورکړه پرې منعه اعلان کړي او پرځای یې نوی پیسې اعلان او ورته اعتبار وکړي، پرته لدې چې د لغوه شویو او اوسنیو پیسو ترمنځ په ارزښت کې څه تفاوت شتون ولري. د پیسو د بطلان د یاد صورت سبب بالعموم د نظامونو بدلون وي، لکه شاهي یا نظامي نظامونه په ولسي نظام بدلیدل. په دې حالت کې معمولا حکومتونه خلکو ته معین وخت ټاکي، څو پخوانې پیسې اړونده جهتونو ته وسپاري او پرځای یې نوې پیسې ترلاسه کړي.

د یادونې وړ ده چې په بانکي حسابونو کې شته پیسې په خپله بدلیږي. په دې صورت کې د حقونو خاوندان خپل حقوق د نویو پیسو په اخیستلو سره ترلاسه کوي او د پخوانیو پیسو د مطالبې کوم دلیل شتون نلري. [3]

۲. دویم صورت دا دی چې د حکومت له خوا پخوانې پیسې لغوه او پرځای یې نوې پیسې اعلان شي، خو د دواړو ترمنځ د ارزښت له اړخه تفاوت شتون ولري، لکه اوسنې افغانۍ چې د استاد رباني د حکومت د پخوانیو پیسو قایم مقام شوی، پخوانې سل افغانۍ، د جمهور رییس کرزي په وخت کې په یوې افغانۍ معادله شوې. په دویم صورت کې پخوانې پیسې اکثرا د تورم په سبب لغوه کیږي. دلته هم د لومړي صورت په څیر، د حقونو خاوندان مکلف دي، چې خپل حقونه په نویو پیسو ترلاسه کړي؛ ځکه داین په دې صورت کې د نویو پیسو په اخیستلو، څه ضرر نه ویني.[4]

---

[1]. المعجم الوسیط: ص 786. تنبیه الرقود: 60/2

[2]. رسالة تنبیه الرقود علی مسائل النقود ضمن رسائل ابن عابدین، ج 2 ص58؛ وحاشیة رد المحتار له أیضًا، ج 4 ص118.

[3]. مجلة مجمع الفقه الاسلامي ج 9\ ص1133

[4]. مخکینی ماخذ.